

Наша СЛОВА

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 9 (1212) 4 САКАВІКА 2015 г.

3 Днём вясны, беларусачкі!

Шаноўныя беларусачкі: дзяўчынкі і дзяўчаты, матулі і бабулі!

Шчыра віншваем вас з Днём жанчын і вясны!

На вашых далікатных плячах трымаюцца беларускія сем'і і беларуская дзяржава.

Вашым цялесным і душэўным цяплом саграваюцца вашыя дзеці: малыя і дарослыя грамадзяне Беларусі.

Ад вас яны чуюць першае слова ласкі і любові, першае "трэба" і першае "нельга".

Дык, кажыце ім гэтыя словы, кажыце па-беларуску. Кажыце, як трэба любіць сваіх бацькоў і сваю краіну, як трэба шанаваньне памяць продкаў і будаваць шчаслівую будучыню.

Кажыце ім, як нельга забываць родную мову, як нельга мяняць сваё на чужое, як аднолькава нельга адракацца ад маці, Радзімы і мовы.

Покуль дойдзе справа да школы і дзяржавы, да царквы і касцёла, толькі вы адказныя за сваю будучыню, будучыню сваіх дзяцей і ўнукаў.

Сакратарыят ТБМ.

Фота Марыны Бегунковай.

Маладой беларускай маці

Ты - маці, ты свайму дзіцяці
Не для пакут жыццё дала -
Для долі - шчасця ў роднай хаце,
У царстве праўды і святла.
Каб гэтым правам заручыцца,
Каб промень веры не пагас -
Аддай дзіця сваё вучыцца
У беларускі клас!

Хай з самай першай парты школьнай
Распазнаваць яно пачне
У лёсе Бацькаўшчыны вольнай
Свой лёс - як вечнасць у вясне.
Не дапусці, каб цень злчынца
Зацьміў душы яго алмаз:
Аддай дзіця сваё вучыцца
У беларускі клас!

Хай змалку прыйдзе да высновы,
Прызнанай людствам нездарма:
Мілей, чым гукі роднай мовы -
На свеце радасці няма.
Каб не запозна далучыцца
Да векавых яе акрас -
Аддай дзіця сваё вучыцца
У беларускі клас!

Узнагароду будзеш, маці,
Ты атрымоўваць кожны дзень:
Любоў і ўдзячнасць - ад дзіцяці,
Хвалу і славу - ад людзей.
Каб ёй давеку ганарыцца
І стрэць спакойна судны час -
Аддай дзіця сваё вучыцца
У беларускі клас!

Ніл Гілевіч.

Гісторыя ў падзеях і малюнках

"Будзьма!"

9 сакавіка (панядзелак)

адбудуцца заняткі гістарычнай школы

з Алегам Трусавым

"Гісторыя ў падзеях і малюнках"

Пачатак - 18.30 гадзін.

Румянцава, 13 Уваход вольны.

Наступныя заняткі адбудуцца адпаведна
16 і 23 сакавіка.

ISSN 2073-7033

125 гадоў з дня нараджэння Вінцука Адважнага

Вінцук АДВАЖНЫ (сапр. Германовіч Язэп Станіслававіч; 4 сакавіка 1890 - 26 снежня 1978) - беларускі пісьменнік, каталіцкі святар усходняга абраду, паэт, публіцыст.

Нарадзіўся ў мястэчку Гальшаны Ашмянскага павета Віленскай губерні, цяпер Ашмянскі раён Гарадзенскай вобласці. Паходзіў з сялянскай сям'і: бацькі - Станіслаў і Ганна (з дому Савіцікі) Германовічы. У 1898-1902 гадах наведваў Гальшанскую народную школу, а наступныя чатыры гады - Ашмянскую гарадскую вучэльню. У 1913 скончыў Віленскую духоўную каталіцкую семінарыю. 29.6.1913 пасвечаны ў святары, тады ж распачаў душпастырскую дзейнасць як вікарый у мясцовасці Далістова Беластоцкага павета. Пазней працаваў у розных парафіях Беластоцкага дэканата. У 1921 уступіў у ТБШ; арганізаваў адну з беларускіх школ, у касцёле гаварыў казанні на беларускай мове. Гэта выклікала незадаволенасць найвышэйшай іерархіі, і Адважны выму-

шаны быў пераехаць у Друю, дзе ў 1924 г. уступіў у Ордэн марыянаў. Пачаткова выконваў абавязкі пробашча Друйскай парафіі, пазней быў магістрам навіцыяту і акрамя таго настаўнікам рэлігіі і лацінскай мовы ў Друйскай гімназіі. Шырока выступаў у беларускім перыядычным друку ("Кругніца", "Chryscijanskaja Dumka"). Пераследаваўся польскімі свецкімі і духоўнымі ўладамі. З 1932 на місіянерскай працы ў Харбіне (Маньчжурія), дзе таксама быў дырэктарам гімназіі. У 1936 г. вярнуўся ў Вільню, кіраваў Беларуска-марыянскім домам студэнтаў. У 1938 дэпартаваны разам са студэнтамі ў Цэнтральную Польшчу, адкуль у хуткім часе зноў выехаў у Харбін. У 1948 арыштаваны кітайскай паліцыяй і перададзены саветскім органам бяспекі. Быў прысуджаны да 25 гадоў прымусовых работ у лагерах. Знаходзіўся ў зняволенні ў Сібіры. Пасля смерці Сталіна вызвалены. Выехаў у Польшчу, пад канец 1959 - у Рым, а неўзабаве

прыбыў у лонданскі Дом Марыянаў. Прымаў удзел у рэлігійным і культурным жыцці беларускага замежжа. Рэдагаваў часопіс "Божым шляхам" (Лондан). Пра сваё знаходжанне ў лагерах напісаў успаміны "Кітай - Сібір - Масква", якія былі апублікаваныя на беларускай, італьянскай, польскай, літоўскай мовах.

Вікіпедыя.

(Пра В. Адважнага чытайце
яшчэ на ст. 7.)

75 гадоў з дня нараджэння Уладзіміра Пузыні

Уладзімір ПУЗЫНЯ нарадзіўся 26 лютага 1940 г. у вёсцы Суцін (Пуховацкі раён). Яго бацька, Якуб Пузыня, загінуў на фронце ў 1941-м. Маці з малымі дзецьмі ратавалася ў бежанстве ва Украіне, з цяжкасцю ўдалося ім вярнуцца дадому. Пасля школы Уладзімір працаваў качагарам, потым лякальшчыкам на заводзе. Скончыў музычную вучэльню па класу трубы, магілёўскую школу мастацтваў (дзе выву-

чыў майстэрства іканапісу). Выкладаў у музычнай школе, саліраваў у народным аркестры Жыновіча.

У 1970-я разам з майстрам Уладзімірам Крайко пачаў рабіць народныя інструменты. Ад 1982 Пузыня працаваў у Інстытуце культуры выкладчыкам па авалоданні іграю на беларускіх народных інструментах. Адкрыў лабараторыю па адраджэнні і вырабе беларускіх народных інструментаў "Беларуская Хатка". У ёй наладзіў рамонт і выраб унікальных ліраў, дудаў, адрады старажытных, ужо забытых, сурму і жалейку, хорум, апісанне якога было толькі ў летапісах і на малюнках. У 1990 годзе Пузыня напісаў і выдаў кнігу "Школа ігры на беларускіх народных інструментах", у якой меры дзякуючы якой упершыню ў гісторыі музычнага мастацтва беларускія народныя інструменты ўвайшлі

ў партытуру опернага сімфанічнага аркестра.

Свой досвед народнага майстра перадаў сыну Алесю, які скончыў Універсітэт культуры. У пачатку 1990 гадоў ні адзін значны канцэрт ці якая іншая ўрачыстасць не праходзілі без удзелу музыкаў Уладзіміра і Алеся Пузыняў. Яны заўжды былі ў гушчы культурных і палітычных падзеяў Беларусі.

У 1994 годзе бацька і сын, каб рэпрэзентаваць Беларусь на фестывалі лірнікаў у Францыі, выправіліся туды за свой кошт. Праз год музыкаў запрасілі з канцэртаў у ЗША ў штат Тэксас. А вярнуліся дахаты яны ўжо пасля рэферэндуму. Усё крута памянлася, пачынаючы з адноснаў кіраўніцтва Універсітэта культуры, дзе месціцца "Беларуская Хатка". Пузыню далі працу толькі на палову стаўкі, а потым выправілі на пенсію. Апошнія гады ён жыў у вёсцы Ганалес (Менскі раён).

Памёр 18 верасня 2012 года.

Вікіпедыя.

Нястомнае служэнне роднаму слову

(Да 85-годдзя Паўла Сцяцко)

5 сакавіка 85-гадовы юбілей адзначаць Павел Уладзіміравіч Сцяцко, доктар філалагічных навук, прафесар Гарадзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы.

П. Сцяцко нарадзіўся ў 1930 годзе ў вёсцы Грабава Зэльвенскага раёна Гарадзенскай вобласці. У 1953 годзе скончыў факультэт мовы і літаратуры Гарадзенскага дзяржаўнага педагагічнага інстытута, потым аспірантуру пры Інстытуце мовазнаўства АН Беларусі, дактарантуру пры Менскім дзяржаўным педагагічным інстытуце. Павышаў славістычны досвед у Карлавым універсітэце ў Празе і Варшаўскім універсітэце.

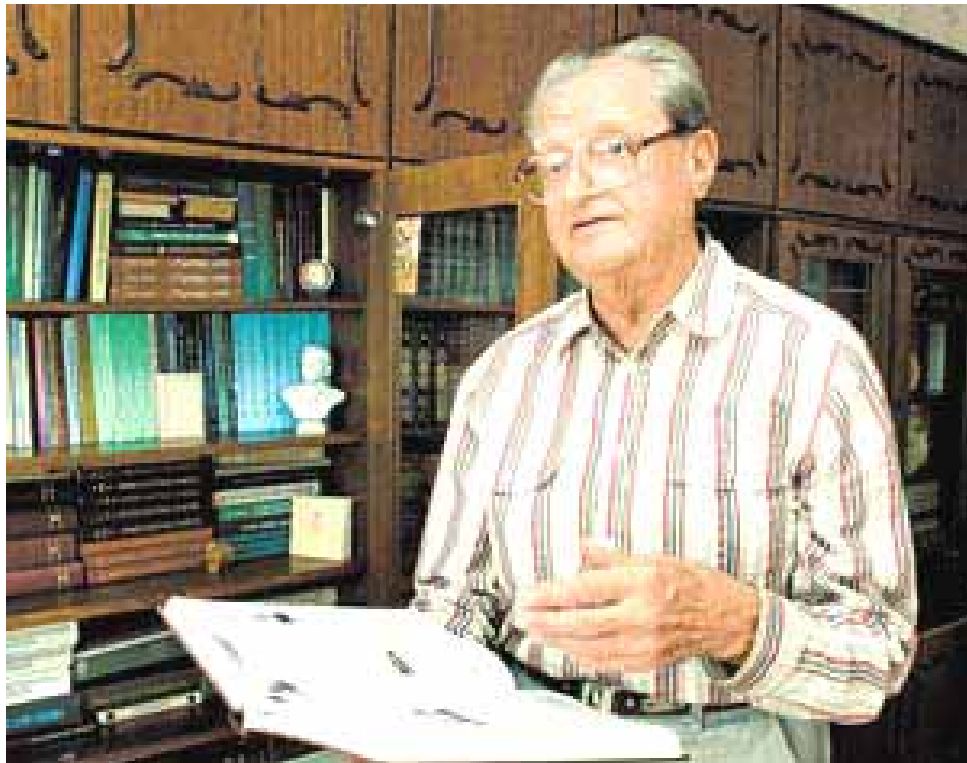
Працаваў П. Сцяцко выкладчыкам беларускай мовы ў Гарадзенскім педагагічным інстытуце, дацэнтам кафедры беларускай мовы ў Менскім дзяржаўным педінстытуце, прафесарам - загадчыкам кафедры рускага, агульнага і славянскага мовазнаўства Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Ф. Скарыны, загадчыкам кафедры беларускага і тэарэтычнага мовазнаўства Гарадзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы, потым прафесарам гэтай ВДУ; з верасня 2013 года - прафесар кафедры раманскай і германскай філалогіі названага ўніверсітэта. У 1991 - 1994 гадах П. Сцяцко - прафесар факультэта ўсходнеславянскай філалогіі Варшаўскага ўніверсітэта (філіял у Беластоку).

Прафесар П. Сцяцко - аўтарытэтыны даследчык беларускага і славянскага мовазнаўства і міжмоўных стасункаў. Мае звыш 630 навуковых прац, з іх 36 кніг: 8 манаграфій, 8 слоўнікаў, 6 падручнікаў і 12 дапаможнікаў для вышэйшых і сярэдніх спецыяльных устаноў (гімназіі, каледжы), суаўтар акадэмічнай *Беларускай граматыкі*. Яго працы друкаваліся і рэцэнзаваліся ў многіх славістычных выданнях Еўропы і Амерыкі (Беласток, Берлін, Валгаград, Варшава, Гомель, Гародня, Зальцбург, Кіеў, Львоў, Люблін, Масква, Нью-Ёрк, Прага, Самарканд, Ташкент).

У 2002 годзе прафесар П. Сцяцко атрымаў запрашэнне ад Амерыканскага біяграфічнага інстытута да публікацыі яго біяграфіі і звестак пра навуковыя дасягненні ў сучасным выданні аўтарытэтнай міжнароднай біяграфічнай энцыклапедыі "Who is Who?" ("Who is Who?"), а таксама прапанову стаць рэдактарам-кансультантам выдання.

П. Сцяцко - даследчык розных галін беларускага мовазнаўства: лексікалогія, лексікаграфія, словаўтварэнне, марфалогія і сінтаксіс, культура мовы, тэрміналогія, анамастыка, дыялекталогія, а таксама кантактаў беларускай мовы з іншымі мовамі.

Лексікалаг П. Сцяцко даследуе розныя аспекты сло-

ва народнай і літаратурнай мовы: камунікацыйныя і кагнітыўныя мажлівасці, здатнасць пераасэнсавання, другаснай намінацыі, спосабы і сродкі сістэматызацыі, лексікаграфавання: *Дыялектны слоўнік* (1970), *Народная лексіка* (1970), *Слоўнік рэгіянальнай лексікі Гродзенічыны* (1999, суаўтар), *Слоўнік народнай мовы Зэльвенічыны* (2005), *Анамастычны слоўнік Гарадзенічыны* (2005).

Прафесар П. Сцяцко надае значную ўвагу тэрміналогіі, даследуе розныя аспекты лексем-тэрміна: дакладнасць выяўлення паняццэвай існасці, дэрывацыйнай здатнасці, нацыянальнай адметнасці: *Народная лексіка і словаўтварэнне* (1972), *Лінгвістычная тэрміналогія в вузовских курсах* (1984, суаўтар і рэдактар), *Slownik terminologii lingwistycznej (Białorusko-rosyjsko-polski i polsko-rosyjsko-białoruski)*, 1994, аўтар беларускай часткі), *Руска-беларускі фізічны слоўнік* (1999, суаўтар).

Дэрыватолог П. Сцяцко даследуе субстантыўную дэрывацыю беларускай нацыянальнай мовы ў дзвюх яе разнавіднасцях - рэгіянальнай і агульнанароднай (літаратурнай), выяўлена і апісана шмат дэрывацыйных тыпаў, не засведчаных у акадэмічнай *Граматыцы беларускай мовы* 1962 года. Вынікі доктарскай дысертацыі (абаронена ў Акадэміі навук Беларусі ў 1980 г.), яе здабыткі сталі асновай раздзела "Словаўтварэнне" новай кнігі *Беларуская граматыка* (1985). Да гэтага была апублікавана манаграфія аўтара *Беларускае народнае словаўтварэнне. Афіксальныя назоўнікі* (1977).

Вялікую цікавасць для прафесара П. Сцяцко на працягу ўсёй яго навуковай дзейнасці мае праблема культуры літаратурнай мовы, асабліва ў

варунках білінгвізму. Гэтай тэматыцы аўтар прысвяціў больш за 200 публікацый, у іх ліку кніжныя выданні: *Праблемы нормы, культуры мовы* (1998), *Культура мовы* (2002), *Мовазнаўчы досвед* (2005), *Нарысы культуры мовы* (2010).

З 2010 года працы П. Сцяцко даступныя шырокай аўдыторыі інтэрнэт-карыстальнікаў, напрыклад, артыкул прафесара *Калькі-калекі* змешчаны на сайце часопіса перакладной літаратуры "Прайдзі-Свет".

Прафесар П. Сцяцко падрыхтаваў і выдаў (аднаасобна ці ў суаўтарстве) падручнікі і навучальныя дапаможнікі для вышэйшых і сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў (гімназіяў, каледжаў): *Сінтаксіс сучаснай беларускай мовы* (1969, разам з М.С. Яўневічам, дапрацаваныя выданні ў 1980, 1987, 2006), *Беларуская мова* (1970, разам з М.Ц. Кавалёвай), *Сучасная беларуская літаратурная мова. Марфалогія* (1973, суаўтар), *Сучасная беларуская літаратурная мова: Лексікалогія. Фаналогія. Арфаграфія* (1976, суаўтар), *Сучасная беларуская літаратурная мова. Частка I* (1982, суаўтар, дапрацаваныя выданні: 1992, 1998, 2001, 2004), *Беларуская граматыка. Частка I. Фаналогія. Арфаэпія. Марфалогія. Словаўтварэнне. Націск* (1985 (суаўтар), *Пачатковы курс мовазнаўства* (1993), *Уводзіны ў мовазнаўства* (2001).

Міжмоўныя дачыненні асвятляюцца ў публікацыях *Паланізмы ў лексіцы паўднёва-заходніх беларускіх гаворак* (1963), *Немецкія слова в сучаснай беларускай народнай гаворцы* (1965), *Словаўтваральныя тыпы з суфіксами -in, -ina, -inia ў славянскіх мовах* (1967), *Соотношение некоторых типов субстантивной деривации русского и белорусского языков* (1975), *Словаўтваральныя рэгіяналі-*

змы беларускай мовы, агульна-украінскай (1978), *Беларуска-украінскія моўныя паралелі* (1982), *Да пытання аб балтыйскім паходжанні некаторых беларускіх прозвішчаў* (1986), *Словаобразовательная соотносительность русского и белорусского языков* (1986), *Об экспрессивах с суффиксом -ица в восточнославянских и польском языках* (1986), *О сходствах и различиях в словообразовательных системах славянских языков* (1986), *Агентивные отглагольные существительные в современном русском и белорусском литературных языках* (1988), *Однокорневые существительные общего рода в русском и белорусском литературных языках* (1989), *О функциях приставки наи-/най- в современном русском и белорусском литературных языках* (1989), *Польска-беларускае лексічнае ўзаемадзеянне* (1994), *Намінацыі з фармантамі -иска/-isko ў беларускай і польскай мовах* (1994), *Намінацыі прадметаў матэрыяльнай культуры Гродзенічыны як адбітак кантактаў розных этнасаў* (1994), *Беларуска-польскія моўныя кантакты ў галіне намінацыі адзеньня і абутку* (1996), *Przezwiska i przydomki w językach sławiańskich* (1999), *Славянскія календарныя найменні месяцаў* (2003), *Беларуская і балгарская (разам з македонскай) мовы: рысы супольнасці і падабенства* (2004).

Прафесар П. Сцяцко - удзельнік многіх навуковых форумаў у Беларусі і за яе межамі: IX Міжнародны з'езд славістаў (Кіеў), Усяпольскі моўны кангрэс (Варшава), канферэнцыі па лексіцы і словаўтварэнні (Беласток, Валгаград, Гомель, Гародня, Львоў, Менск, Ужгарад). Рэгулярна друкуе П. Сцяцко аглядныя артыкулы і рэцэнзіі, з'яўляецца аўтарам шматлікіх навуковых матэрыялаў у энцыклапедыях і даведніках. Быў адказным

рэдактарам навуковага альманаха "Гарадзенскія запісы. Старонкі гісторыі і культуры", уваходзіў у склад рэдкалегіі навуковых выданняў Беларусі і Польшчы. Яго імя як рэдактара пазначана ў 23 кнігах і як рэцэнзента - у 22.

Прафесар П. Сцяцко кіруе навуковай школай па праблемах дэрывацыі ў беларускай, славянскіх і германскіх мовах, якая налічвае 20 чалавек, сярод іх два дактары навук (заснавальнік школы П. Сцяцко і яго былы аспірант А.Ф. Рогалеў, прафесар Гомельскага ўніверсітэта) і 18 кандыдатаў навук, падрыхтаваных пад кіраўніцтвам П. Сцяцко. Яны працуюць на 12 кафедрах у Гарадзенскім і Гомельскім універсітэтах.

У перыяд 2008-2013 гг. прафесар Сцяцко П.У. ўзначальваў Савет па абароне кандыдацкіх дысертацый па спецыяльнасці "10.02.20 - параўнальна-гістарычнае, тыпалагічнае і супастаўляльнае мовазнаўства": абаронены кандыдацкія дысертацыі навукоўцамі з Віцебска, Гародні, Менска.

Апошнім часам прафесар П. Сцяцко актыўна працуе ў галіне беларускай анамастыкі - даследуе словаўтваральную семантыку, структуру, паходжанне прозвішчаў Беларусі. Падрыхтавана манаграфія па гэтай праблематыцы. Асобныя антрапанімічныя эцюды рэгулярна публікуюцца на старонках перыядычнага рэспубліканскага выдання "Наша слова" (2012-2014) і ў выданні "Філалагічнае краязнаўства Гродзенічыны".

Працягвае П. Сцяцко, прафесар кафедры раманскай і германскай філалогіі, падрыхтоўку кадраў вышэйшай кваліфікацыі. Рыхтуюцца да абароны чарговыя кандыдацкія дысертацыі, выкананыя пад яго кіраўніцтвам.

Вядомы навуковец і педагог П.У. Сцяцко ўганараваны знакам Выдатніка народнай асветы Беларусі. За высокую дасягненні ў прафесійнай дзейнасці, значны ўклад у развіццё і памнажэнне духоўнай і культурнай спадчыны беларускага народа прафесар П.У. Сцяцко ўзнагароджаны медалём Францыска Скарыны. Артыкулы-персаналіі пра прафесара П.У. Сцяцко змешчаны ў 5 энцыклапедыях Беларусі.

Да 85-годдзя прафесара П.У. Сцяцко ў Гарадзенскім дзяржаўным ўніверсітэце імя Янкі Купалы рыхтуецца кніга *Беларуская мова ў супольнасці моў*. Прымеркавана да юбілею выданне *Руска-беларуска-нямецка-англійскага фізічнага слоўніка*, а таксама *Слоўніка прозвішчаў Гродзенічыны*.

Шчыра віншваем Паўла Уладзіміравіча Сцяцко з 85-годдзем і зычым яму моцнага здароўя, бадзёрасці і аптымізму на доўгія гады!

Кацярына Барысевіч,
кандыдат філалагічных навук, г. Менск.

Жыхары 32
краін прачыталі
верш

Караткевіча

Акцыя прысвечаная
Міжнароднаму дню
роднай мовы

Беларуская кампанія Gurtam, якая мае шырокую геаграфію партнёраў па ўсім свеце, падрыхтавала відэаролік "32 акцэнтны беларускай мовы". Людзі з розных месцаў планеты чытаюць па-беларуску верш Уладзіміра Караткевіча "Дзе мой край".

Галоўны офіс Gurtam знаходзіцца ў Менску, але геаграфія партнёраў гэтай кампаніі, якая распрацоўвае софт на базе навігацыйных сістэм, складаецца з 90 краін свету. У рамках бізнэс-кантактаў да Gurtam у Беларусь прыязджаюць шматлікія госці і часта пытаюцца пра беларускую мову і культуру краіны.

"З нагоды Міжнароднага дня роднай мовы (21 лютага) у нас паўстала ідэя: як пазнаёміць нашых замежных сяброў з роднай для беларусаў мовай. Мы выбралі самы прыгожы, на наш погляд, беларускі верш "Дзе мой край" Уладзіміра Караткевіча і папрасілі нашых партнёраў прачытаць яго на відэакамеру. Мы загадзя падзялілі верш на радкі, транслітаравалі, расставілі націскі, увогуле, зрабілі ўсё магчымае, каб партнёры змаглі здзейсніць задуманае і атрымаць ад гэтага задавальненне", - апісваюць працэс стварэння свайго роліка аўтары.

За два тыдні да Дня роднай мовы кампанія разаслала партнёрам прапанову паўдзельнічаць у рэалізацыі ідэі. Адмаўляліся нямногія: большасць з энтузіязмам пагадзілася далучыцца да беларускай мовы. У выніку ў стварэнні роліка ўзялі ўдзел партнёры з 32 краін: кожнаму дастаўся свой радок з верша.

Як расправіў Аляксандр Куўшыняў, амаль ні ў кога не атрымалася запісаць з аднаго дубля, але ў выніку выйшла зусім нядрэнна. Партнёры з Афрыкі распавядалі, што відэакамеру прыйшлося везці ледзь не з суседняй вёскі.

Беларусы пераклалі ўсім змест радкоў, каб замежнікі разумелі, пра што ідзе гаворка.

"Апошнім, хто даслаў відэа, быў партнёр Gurtam з Расеі. Для яго выбралі самы спецыфічны радок, каб больш не ўважалі, што беларуская і расейская мовы - аднолькавыя", - адзначаюць у Gurtam.

"Усе ўдзельнікі відэароліка вельмі стараліся, за што ім вялікі дзякуй. Гэтым ролікам мы хачелі расправесці беларусам, што нашы дзеці ніколі не пачнуць размаўляць на мове, пакуль бацькі не дадуць ім прыклад.

І калі замежнікі, зусім чужыя нашай культуры людзі, не пасаромеліся і сказалі некалькі слоў на беларускай мове, чаму баімся мы? Варта ўсё ж спрабаваць. Хаця б у гэты Міжнародны дзень роднай мовы давайце паабяцаем сабе гаварыць па-беларуску", - заклікаюць супрацоўнікі Gurtam.

Generation.by.

У КУПЕ РОДНАСНЫХ АДНОСІН

Існуе народная прымаўка: "Калі робіш у купе, то не баліць у пупе". Менавіта на аснове такіх адносін **20 лютага 2015 г.** была праведзена сходка-вечарына сяброў Салігорскай суполкі ТБМ, прысвечаная Дню роднай мовы.

Напачатку правялі дыктоўку на верш Генадзя Бураўкіна "Я не ганю землі чужыя". Затым аматары роднага слова дэкламавалі вершы як уласныя, так і вядомых нашых паэтаў. Свае вершы чыталі Ніна Ярмалінская, Уладзь Масакоўскі і аўтар гэтых радкоў. Аб стане роднай мовы і ў яе падтрымку прагучалі вершы нашых Народных паэтаў Ніла Гілевіча і Рыгора Барадулліна, а таксама Уладзя Паўлюкевіча і Алеся Ціхахода.

Пасля гэтага была заслухана мая справаздача аб праведзенай суполкай рабоце за перыяд з 2011 па 2014 год. У прыватнасці акрамя непасрэднай працы з сябрамі суполкі праводзіўся шэраг мерапрыемстваў з сябрамі Клуба беларускай мовы, які дзейнічае пры Незалежным прафсаюзе Беларусі: напісанне дыктовак; збор ахвяраванняў і подпісаў па розных падставах, у падтрымку той ці іншай патрэбы часу; адведвалі Юрася Дубовіка - змагага за нацыянальную адметнасць - і памятных мясцін з ускладаннем кветак: штогод у гонар Слуцкага збройнага чыну ў Грозаве, Семяжэ, Вызне і Слуцку; у гонар паўстанцаў 1863 г. у Пагосце на Салігоршчыне; у гонар загінуўшых ад нямецкіх акупантаў у вёсцы Калодзежнае на Капыльшчыне; у гонар юбілею мясцовага пісьменніка Івана Кудраўцава ў вёсцы Сіцянец; у гонар трагічна загінуўшага мясцовага паэта Леаніда Якубовіча ў вёсцы Радкава; у гонар загінуўшай у 1943 г. ад бальшавіцкай навалы сям'і Алдара Нікалаені ў вёсцы Даматканавічы Капыльскага раёна і інш.

Акрамя таго ў адрас дзяржаўных устаноў рознага ўзросту пасылаліся заўвагі, прапановы, прашэнні ці патрабаванні з той ці іншай нагоды, а ў адрас рэспубліканскіх газет пасылаліся артыкулы на розную тэматыку з крытыкай сучаснага стану ў грамадстве. Так, напрыклад, у траўні 2011 г. да міністра інфармацыі РБ Праляскоўскага А.В. пасылаліся Зварот аб спыненні справы па закрыцці газет "Народная Воля" і "Наша Ніва". Зварот быў апублікаваны ў "Нар. Волі" 26.5.2011. Зыскі аб закрыцці газет былі адкліканы. У ліпені 2014 г. у адрас Канстытуцыйнага суда РБ быў адпраўлены Зварот за подпісам 15 сяброў нашай суполкі ТБМ у падтрымку ініцыятывы праваабаронца Гары Паганяйлы па абароне беларускай мовы ад дыскрымінацыі на прыкладах яе ігнаравання і нігілізму ў практычнай

дзеінасці на мясцовым узроўні. У рэшце рэшт, як стала вядома, Канстытуцыйны суд вырашыў зрабіць нейкія захады па ўмацаванні роднай мовы і ў юрыдычнай сферы ("Наша слова" № 4, 2015).

Як правіла, многія пытанні па адраджэнні роднай мовы і ідэнтыфікацыі нацыі былі пакладзены ў аснову публікацый у газетах як рэгіянальных ("Праўда - ў кожнага, а Беларусь - адна", "Інфар-Кур'ер" ад 24.3.2011), так і ў рэспубліканскіх ("Іншага выйсця я не бачу", "Нар. Воля" ад 23.3.2012; "Пятая калона" дыктатуры ў дзеянні", "Нар. Воля" ад 4.5.2012; "Як нашыя гісторыкі змагаюцца за чыстату нацыянальнай ідэнтычнасці" ("Наша слова" № 39, 2012) і многія іншыя. Усе публікацыі (а іх каля паўсотні) змешчаны ў кнізе "Аб стане ідэнтыфікацыі нацыі" (2014) і навуковым трактате "Крытычны погляд на ўласнае жыццё як аўтабіяграфічная споведзь лічывіна" (2013). Свае філасофскія думкі я выклаў у патэтычным зборніку "У нагодзе часу" (2014), а таксама ў кніжках: "На хвалі Адраджэння" (2009), "На скрыжальях часу" (2011), "На ветразях Хрыстовай веры" (2013) і "У пошуках арыяднай ніці" (2013).

Трэба яшчэ дадаць, што 28 студзеня 2011 г. я выступаў на навукова-практычнай канферэнцыі рэдакцыі альманаха "Дзяды" з тэзісамі па пытаннях этнагенезу беларусаў і паходжанні беларускай мовы пад агульнай назвай "На шляху да ісціны". А на 7-ай Асамблеі незаржаўных арганізацый, якая праводзілася 16-17 траўня 2012 г. мной быў прэзентаваны стэнд "За адраджэнне нацыі", прысвечаны юбілеям народных паэтаў Янкі Купалы, Якуба Коласа і Максіма Танка з падборкай артыкулаў і вершаў на тэму "Уратаем нацыю". Стэнд здадзены ў музей рэспубліканскага ТБМ. Пры правядзенні юбілейнага з'езду ТБМ мая праца была адзначана Дыпломам з выказаннем Падзякі за адраджэнне і пашырэнне беларускай мовы ў духоўным і грамадскім жыцці народа.

Справаздача была прынята адзінагалосна. У сувязі з пагаршэннем майго стану здароўя было прапанавана выбраць новы склад кіраўніцтва суполкі. Па выніках галасавання старшынём Салігорскай суполкі ТБМ абраны ўладзь Масакоўскі. А ў склад кіраўнічага органа ўвайшлі ўладзь Шыла, Ігар Казакоў і Алесь Валабуеў. Жадаю ім плённай працы на карысць адраджэння нацыі.

Былы старшыня
Салігорскай суполкі ТБМ
імя Ф. Скарыны,
сябар Саюза
беларукіх пісьменнікаў
Мікалай Шаравар.

2-гі тыдзень роднай мовы на Лідчыне

Перш, чым гаварыць пра другі тыдзень роднай мовы на Лідчыне, трэба падвесці вынікі папярэдняга.

На тым тыдні тыдні роднай мовы прайшлі ва ўсіх 34 школах Лідскага раёна. Па зместу яны ўключалі:

- класныя гадзіны, прысвечаныя Дню роднай мовы;

- кніжныя выставы "Жыві, мая мова, жыві, мой народ", "Ты будзеш звінец, мая родная мова" і іншыя;

- тэматычныя вечарыны (літаратурна-музычныя кампазіцыі) для вучняў старэйшых класаў ("Мова - душа народа", "Наша спадчына", "Мой родны кут, як ты мне мілы", "Люблю мой край, старонку гэту" і іншыя);

- конкурсы на лепшага дэкламатара твораў, прысвечаных роднай мове;

- выставы дзіцячых малюнкаў да твораў беларускіх пісьменнікаў

- віктарыны ("Моўныя скарбы роднага краю", "Знаўца беларускага фальклору", "Чароўны свет беларускай казкі" і іншыя);

- завочныя экскурсіі "Вандроўка па родным краі";

- вусныя часопісы, прысвечаныя творчасці беларускіх пісьменнікаў;

- газеты (фотагазеты);

- радыёперадачы;

- прэзентацыі;

- інсцэніраванне твораў беларускіх аўтараў;

- фальклорныя святы і г.д.

Безумоўна, у розных школах былі свае асаблівасці, але агульная тэндэнцыя зразумелая. Лідскія школы пачыналі адзначаць Дзень роднай мовы ў 2010 годзе. З леташняга года

ўсе школы адзначаюць Тыдзень роднай мовы.

Агульнанацыянальную дыктоўку пісалі толькі ў Ходараўскай школе. Пераможцамі там сталі:

- Мінкоўскі Юрый;
- Кохан Ілья;
- Дудзіч Віталь.

Усе яны ўзнагароджаны падпіскай на газету ТБМ "Наша слова" на чатыры месяцы. Падпіскай на "Наша слова" ўзнагароджаны і вучні лідскіх школ, якія занялі прызавыя месцы на лідскай дыктоўцы. Гэта:

- Росенік Маргарыта;
- Бароўская Ксенія.

На гэтым тыдні падключыўся да Дня роднай мовы Лідскі каледж, пра што асобны рэпартаж.

25 лютага чарговае мерапрыемства прайшло ў Лідскай цэнтральнай раённай бібліятэцы імя Янкі Купалы. Тут адбылося ўрачыстае адкрыццё бюста Янкі Купалы, які зрабіў бярозаўскі скульптар Яўген Лукашэвіч. Трэба адзначыць актыўную ролю ў гэтым бярозаўскай арганізацыі ТБМ, бо бюст выкананы на дабрачыннай аснове і падараваны Лідскай бібліятэцы.

На імпрэзе прысутнічалі вучні трох 8-х класаў СШ № 1 г. Ліды. Актыўны ўдзел у імпрэзе бралі сябры Лідскай гарадской арганізацыі. Пра павязь Купалы з Лідай распавядаў старшыня арганізацыі Станіслаў Суднік, песні на словы Я. Купалы спяваў намеснік старшыні Сяржук Чарняк.

Але асноўны цяжар мастацкай часткі імпрэзы лёг на плечы навучнікаў Лідскага музычнага каледжа, якія дружна падтрымалі свята сваім мастацкім выкананнем твораў на словы Янкі Купалы.

У канцы ібыла спроба напісаць дыктоўку, але школьнікі спыталіся на факультывы. Тым не менш засталіся чатыры хлопцы: Малахоўскі Яўген, Жамойда Марк, Пазняк Данііл і Гургановіч з 8-га "В" класа, якія ўсё такі напісалі пад дыктоўку верш Янкі Купалы "Роднае слова", далучыўшы, хоць і малымі сіламі, 1-ю школу да дыктоўкі.

Лепш напісалі Марк

Міжнародны дзень роднай мовы ў Лідскім каледжы

21 лютага ўвесь свет адзначае Міжнародны дзень роднай мовы. Але для беларусаў - гэта сапраўдны Дзень беларускай мовы.

Навучэнцы Лідскага каледжа актыўна прынялі ўдзел у святкаванні Міжнароднага дня роднай мовы. У сувязі з гэтым, у каледжы ўжо не першы год праводзіцца Усебеларуская дыктоўка.

Сёлета для напісання дыктоўкі быў прапанаваны тэкст Францішка Багушэвіча "Прадмова да зборніка "Дудка беларуская". Тэкст у навучэнцаў не выклікаў цяжкасці, таму і пісалі яго з вялікім задавальненнем.

У гэтым мерапрыемстве прымалі ўдзел групы I-IV курсаў. Вынікі не могуць не радаваць. Пераможцамі Агульнанацыянальнай дыктоўкі сталі навучэнкі: Шпакоўская Ганна, Кнутовіч Лізавета, Малішэўская Ульяна, Савіцкая Таццяна, Сівак Юлія, Прылоцкая Марыя, Пасцярыня Кацярына, Кашко Вераніка, Вашчыла Гражына, Янцэвіч Анастасія, Пятрашка Алесь, Бешчэнь Ніна, Чарняўская Анжэла, Міку-

льчык Любоў, Муліца Гражына.

Таксама патрэбна выказаць падзяку выкладчыкам Лідскага каледжа Чарняк Тамары Анатольеўне, Мальцавай Ганне Валянцінаўне, якія правялі куратарскія гадзіны на тэму "Дзень роднай мовы", прысвечаныя гэтаму патрыятычнаму святу, за добрую арганізацыю і належнае правядзенне дадзенага мерапрыемства - выкладчыкам філалагічных дысцыплін Ліпскай Свяцкай лане Аляксееўне, Яньш Марыне Уладзіміраўне, Некраш Людміле Міхайлаўне, Калпінскай Наталлі Станіславаўне.

Кафедра філалагічных дысцыплін рада супрацоўніцтва з Таварыствам беларускай мовы горада Ліды і актыўна ўдзельнічае ў розных мерапрыемствах, якія праводзіцца гэтай арганізацыяй.

"Беражце мову сваю, каб не ўмерлі!" - пісаў Францішак Багушэвіч Менавіта гэтыя словы знакамітага пісьменніка памяталі, памятаюць і будуць памятаць навучэнцы Лідскага каледжа.

Я. Г.

Жамойда і Данііл Пазняк.

А вечарам **25 лютага** ўжо сам Лідскі музычны каледж уласнымі сіламі зладзіў вялікі канцэрт з нагоды Міжнароднага дня роднай мовы. Увесь канцэрт прайшоў па-беларуску.

26 лютага старшыня Лідскай гарадской арганізацыі ТБМ Станіслаў Суднік узяў удзел у раённым педсавеце, праведзеным аддзелам адукацыі з мэтай узнагароджання настаўнікаў, якія падрыхтавалі пераможцаў абласных прадметных алімпіяд. Дарэчы па гэтым паказчыку Лідскі раён у чарговы раз стаў лепшым у вобласці.

Станіслаў Суднік ад імя Лідскай гарадской арганізацыі ТБМ узнагародзіў настаўнікаў беларускай мовы

Лідскай гімназіі № 1 Пільчук Таццяну Канстанцінаўну, якая ў рускамоўнай гімназіі падрыхтавала трох пераможцаў абласной алімпіяды па беларускай мове, а адна з гімназістак стала абсалютным пераможцам. Сёлета ТБМ удзельнічала ў такім мерапрыемстве ўпершыню.

У выніку за два тыдні ў мерапрыемствах з нагоды Міжнароднага дня роднай мовы на Лідчыне ўзялі ўдзел 8-10 тысяч чалавек. Застаецца спадзявацца, што ў іншых раёнах не горш.

Яраслаў Грынкевіч.

На здымаках: бюст Янкі Купалы; слова мае скульптар Яўген Лукашэвіч; у актавай зале бібліятэкі; капмазіцыю "Мой родны кут" выконваюць навучэнцы Лідскага музычнага каледжа.

Вішнем сяброў ТБМ, якія нарадзіліся ў сакавіку

Адаміна Алена
Азарчык Раман Уладзіміравіч
Анацка Ганна
Андрэас Анатоль
Антоніна Алена Аляксееўна
Арочка Ларыса Іванаўна
Асіпчук Аксана Мікалаеўна
Аскерка Анатоль
Астаповіч Галіна Канстанц.
Астроўскі Аляксандр Алякс.
Аўсяннікава Тамара Аляксан.
Бабко Таццяна Аляксандраўна
Баброўская Людміла
Бажыцка Алег Аляксандравіч
Бандарэнка Юлія Дзмітрыеўна
Бараноўскі Сяргей
Бародзіч Ганна Сцяпанаўна
Баршчэўскі Лявон Пятровіч
Барэль Таццяна Уладзіміраўна
Баўсюк Мікола
Бахцізіна Кацярына Георгіеўна
Белякоў Аляксандр
Бермант Раіса Барысаўна
Богдан Вадзім
Бубула Вольга
Бугай Казімір Іосіфавіч
Булак Аляксандр
Бутлін Міхась Уладзіміравіч
Бяляева Наталля Уладзімір.
Васільчанка Мікола Рыгоравіч
Вашкевіч Ігар Пятровіч
Владзькевіч Аляксей Міхайлаўна
Войшніс Фаіна Сцяпанаўна
Вянгура Ніна Фёдарэўна
Вячорка Францішак Валянцін.
Гапеенка Анатоль Мікалаевіч
Гарасюк Аляксандр
Гардзей Н. М.
Гаркавая Людміла
Гарэлікава Ларыса Эдуардаўна
Герасімовіч Валянцін Іванавіч
Гіль Лілея Эдмундаўна
Гук Ганна Іванаўна
Гуржоў Канстанцін Уладзімір.
Дабратвор Ілля Мікалаевіч
Дайлідка Юры
Дакюнас Жанна Казіміраўна
Дзіцэвіч Рычард Мікалаевіч
Дзмітрук Вольга Фёдар.
Другакова Марына Уладзімір.
Дрык Людміла
Дубіцкі Уладзімір Пятровіч
Дыдышка Ніна
Дэц Алена Георгіеўна
Занкевіч Сяргей Міхайлавіч
Зігінскі Міхал Францавіч
Здзігалец Алена Уладзіміраўна
Зіміцкая Валянціна Кірыл.
Зінавенка Сяргей Леанідавіч
Зянькевіч Барыс Барысавіч
Іванова Бярнарда Пятроўна
Ішчанка Галіна Мікалаеўна
Каваль Ірына Віктараўна
Кавальчук Дзмітры Леанід.
Кадушка Вера Уладзіміраўна
Казлова Аляксандра Віктар.
Каліновіч Вольга Фёдарэўна
Калоша Аляксандр Аляксан.
Камінскі Сяргей Сяргеевіч
Капковіч Вольга
Карабач Марыя
Каралева Таццяна Іванаўна
Карась Ганна Аляксандраўна
Караткевіч Таццяна Мікал.

Карпіцкі Максім Юр'евіч
Кашкур Іосіф Станіслававіч
Кечанкоў Мікалай Мікалаевіч
Кірылаў Герман Іларыёнавіч
Кіслая Вольга Юр'еўна
Клімавец Яўгенія Антонаўна
Клімус Андрэй
Клінава Дарыя
Козел Ларыса Міхайлаўна
Конічава Галіна
Корань Вольга
Красніцкі Віктар Яўгенавіч
Крол Цімур Аляксандравіч
Крук Ларыса Васільеўна
Крукоўскі Уладзімір
Кулеўскі Уладзіслаў Ігаравіч
Кулішча Эдуард Францавіч
Кунцэвіч Уладзімір
Курбацкі Аляксандр Міхал.
Кухаронак Валянціна Іванаўна
Кухто Васіль Іванавіч
Лазіцкі Дзяніс Андрэевіч
Лапенка Аляксей Купрыянавіч
Лапіцкі Аляксей Іванавіч
Латушка Ірына
Латыш Аліна Лявонаўна
Леўшукоў Андрэй
Лінік Мікалай Міхайлавіч
Лісоўскі Станіслаў Аляксан.
Лісоўскі Тарас Станіслававіч
Ліцвінчук Наталля
Лукашук Марыя Пракопаўна
Лукашэвіч Аляксей Пятровіч
Луханіна Алена Альбінаўна
Лысюк Станіслаў Сцяпанавіч
Мазанік Аляксандр Віктаравіч
Майсеёнак Алена
Макаеў Аляксандр Віктар.
Макар Юры Уладзіміравіч
Макарэвіч Сяргей Іосіфавіч
Малажай Галіна Мікалаеўна
Малахава Людміла Віктараўна
Малашанка Зміцер Васільевіч
Мамонька Алена
Мамчыц Эдуард Іосіфавіч
Марачкін Аляксей Антонавіч
Марус Алена
Мельнікава Анжэла
Мельнікава Святлана
Мельнікава Таццяна
Мінава Вера
Місеевіч Мар'ян
Міхалькевіч Віталій Генрых.
Міхалькевіч Віталій Паўлавіч
Міхалькевіч Уладзіслаў Генр.
Міхнавец Дзіна Мікалаеўна
Мухіна Надзея Аляксандраўна
Мярцалава Надзея Фёдарэўна
Мяцон Таццяна Мар'янаўна
Несмяянава Людміла Данилаўна
Носава Галіна
Падгайскі Мікалай Вячаслав.
Пазняк Марыя
Пальчэўскі Юры Леанідавіч
Панкевіч Аляксандр
Паўлавец Зміцер
Паўлюковіч Ніна
Пацюпа Юры
Пералайка Мікалай Уладзімір.
Петрашэвіч Надзея Анатол.
Праконіна Вера Уладзіміраўна
Пяткевіч Аляксей Міхайлавіч
Рабчынская Лідзія Аляксееўна
Раманоўская Ганна Леанідаўна

Раманоўская Яніна
Рамашкевіч Ірына Георгіеўна
Рамашэўская Людміла Алякс.
Родзік Анатоль Леанідавіч
Рудавіч Алена Валяр'янаўна
Руткоўская Антаніна Фадз.
Рыбакоў Яўген Юр'евіч
Рымша Ангеліна
Савіцкі Максім
Садоўская Алена Станіслав.
Садоўскі Раман
Салдаценка Ігар Пятровіч
Санько Зміцер Хведаравіч
Саракавіч Анатоль Вячаслав.
Саранцкі Аляксандр Балясл.
Саўчанка Марыя Уладзімір.
Севасцяянава Ганна Сяргееўна
Сідаровіч Ала Рамуальдаўна
Сідарэвіч Святлана Рыгораўна
Сідарэвіч Сяргей Уладзімір.
Сінькевіч Сяргей Алегавіч
Смалёў Вячаслаў Мікалаевіч
Старавойт Наталля Юр'еўна
Стаўбун Ірына Іванаўна
Стахоўскі Станіслаў Аляксан.
Стаціўка Мікалай
Страха Соф'я Валянцінаўна
Стэпун Васіль
Суравіцкі Віталій Анатольевіч
Сурскі Ягор Дзмітрыевіч
Сухарава Любоў Васільеўна
Сушко Вера Іванаўна
Сцяпкоўскі Сяргей
Сцяцко Павел Уладзіміравіч
Сырыца Віктар Антонавіч
Сянкевіч Васіль Іванавіч
Табушава Ірма Алегавіч
Тамуленак Мікалай Іванавіч
Толцік Вольга
Трайнелль Віктар
Трацякова Алена Уладзімір.
Трацяк Іван Іванавіч
Трашчанка Уладзімір Яўхім.
Турок Марыя Аляксандраўна
Уазіс Амін
Узлоўскі Валянцін
Федаровіч Валеры Васільевіч
Філіпаў Мікалай Альбертавіч
Хабян Вольга
Хамрэнка Ірына Алегавіч
Харашылава Тамара Пятроўна
Храпавіцкі Васіль Сяргеевіч
Цвяткова (Русак) Надзея Іван.
Цурпанова Ірына
Цыркуноў Аляксандр Іванавіч
Чарняўская Святлана
Чашчына Наталля Мікалаеўна
Чэчат Сяргей Аляксандравіч
Шагулін Алег Іванавіч
Шадыра Вадзім Іосіфавіч
Шарах Генадзь Мікалаевіч
Шаргаева Святлана Міхал.
Шарэйка Вольга
Шахоўская Святлана Уладзімір.
Шышук Андрэй Іванавіч
Шэга Іван
Шэметава Аляксандр.
Якубоўская Таццяна
Якубук Наталля Раманаўна
Яноўская Марыя
Януковіч Вікторыя Эдуард.
Янчанка Алена Рыгоўна
Яўдошына Ларыса Іванаўна

Творчае і навуковае дасягненне Алега Трусава

26 лютага на сядзібе ТБМ адбылася прэзентацыя кнігі кандыдата гістарычных навук, старшыні ТБМ Алега Анатольевіча Трусава "Кароткая гісторыя архітэктуры Беларусі". Кніга прысвечана гісторыі беларускай архітэктуры ў яе розных праявах. У ёй часавыя рамкі даследавання ўпершыню ахопліваюць перыяд ад каменнага веку да 1991 года.

Упершыню гаворка ідзе пра архітэктуру на тэрыторыі Беларусі ад эпохі палеаліту да канца савецкай эпохі. Акрамя культывага і абарончага доўліства аўтар разглядае жыллё вясцоўцаў і гараджан у розных эпохі, будаўніцтва прадпрыемстваў, дарог, мастоў, каналаў. Кніга выйшла ў выдавецтве "Харвест" накладам у 1000 асобнікаў. Рэдактар выдання Анатоль Тарас даў высокую адзнаку зместу новай кнігі.

Кніга з'яўляецца працай даследавання, аднастайнага савету і зразумеванага, што, не гледзячы на мой "чырвоны дыплом", праводзіць раскопкі я не ўмею і не ведаю архітэктурную тэрміналогію.

Я паехаў у камандзіроўку ў Полацк, пазнаёміўся з вядомымі архітэктарамі Паўлам Рапапортам і Рыгорам Штэндарам, удзельнічаў у абмерах Спаса-Праэбражэнскай царквы XII стагоддзя. Упершыню я пачаў, як працуюць навукоўцы з сусветным імем, і мне вельмі захацелася быць падобным да іх. Павел Рапапорт стаў маім неформальным кіраўніком і дарадцам. Я паступіў у заочную аспірантуру і ў снежні 1981 года ў Ленінградзе паспяхова абараніў працу па метадыцы архітэктурна-археалагічных даследаванняў на прыкладзе помнікаў беларускага доўліства XI-XVII стагоддзя.

Далей па ведах я паехаў у Літву, дзе атрымаў вялікую падтрымку ад археолагаў з Вільні і Коўні. Маім сябрам стаў даследчык архітэктуры Летуны Вітаўтас Левандаўскас. Пачаў я атрымаць магчымасць прайсці стажыроўку ў польскіх рэстаўратараў і археолагаў з Кракава і Варшавы.

Першы мае самастойныя раскопкі адбыліся ў 1977 годзе (у Лідскім замку) і доўжыліся да 1994 года. За гэты час я праводзіў раскопкі замкаў, ратуш, храмаў, кляштароў і манастыроў ад XII да XVIII ст. у розных гарадах роднай Беларусі. Шмат часу па-

кова-рэстаўрацыйных майстэрнях Міністэрства культуры БССР. Я прыйшоў на працу ў архітэктурны савет і зразумеў, што, не гледзячы на мой "чырвоны дыплом", праводзіць раскопкі я не ўмею і не ведаю архітэктурную тэрміналогію.

Я паехаў у камандзіроўку ў Полацк, пазнаёміўся з вядомымі архітэктарамі Паўлам Рапапортам і Рыгорам Штэндарам, удзельнічаў у абмерах Спаса-Праэбражэнскай царквы XII стагоддзя. Упершыню я пачаў, як працуюць навукоўцы з сусветным імем, і мне вельмі захацелася быць падобным да іх. Павел Рапапорт стаў маім неформальным кіраўніком і дарадцам. Я паступіў у заочную аспірантуру і ў снежні 1981 года ў Ленінградзе паспяхова абараніў працу па метадыцы архітэктурна-археалагічных даследаванняў на прыкладзе помнікаў беларускага доўліства XI-XVII стагоддзя.

Далей па ведах я паехаў у Літву, дзе атрымаў вялікую падтрымку ад археолагаў з Вільні і Коўні. Маім сябрам стаў даследчык архітэктуры Летуны Вітаўтас Левандаўскас. Пачаў я атрымаць магчымасць прайсці стажыроўку ў польскіх рэстаўратараў і археолагаў з Кракава і Варшавы.

Першы мае самастойныя раскопкі адбыліся ў 1977 годзе (у Лідскім замку) і доўжыліся да 1994 года. За гэты час я праводзіў раскопкі замкаў, ратуш, храмаў, кляштароў і манастыроў ад XII да XVIII ст. у розных гарадах роднай Беларусі. Шмат часу па-

траціў на вывучэнне і вяртанне ў штодзённы ўжытак старажытнай беларускай архітэктурнай тэрміналогіі. У нас гавораць: "мур" і "муроўка" (а не "кладка"), "дах" і "дахоўка" (а не "черепица"), і такіх слоў шмат. Напрыклад, "гзым" (карніз) многія і не ведаюць. Пяць гадоў я агучваў тэрміны на Радзях Свабода, аны друкаваліся і ў "Нашым слове".

Папрацаваўшы 10 гадоў, я вырашыў напісаць першую кніжку па архітэктуры па-беларуску. У 1990 годзе выйшла "Старонкі мураванай кнігі". Мне ўдалося адрэдагаваць календар "Родны край", заснаваць серыю "Помнікі архітэктуры Беларусі". Напісаў кніжачку пра Лідскі замак на дзвюх мовах накладам 20.000 асобнікаў па ўзору літоўскіх. Іншыя аўтары пісалі пра іншыя помнікі. У 2013 годзе пісьменнік і выдавец Анатоль Тарас прапанаваў мне напісаць на грунце гэтага рупкасіу новую кнігу па гісторыі беларускай архітэктуры, ад каменнага веку да 1991 г. Ён жа прасіў змяніць назвы асобных раздзелаў, прапанаваўшы структуру выдання. Гэта мяне зацікавіла, і я ўзяўся за працу. Прышлося прагледзець і выкарыстаць сотні розных пісьмовых і архіўных крыніц, ад асобных магнаграфій да газетных артыкулаў. Істотна дапамагалі мне ў напісанні, наборы і рэдагаванні гэтага выдання Станіслаў Суднік, Алена Анісім, Юлія Бажок і Таццяна Навасельская. У кнізе 300 ілюстрацый, якімі падзяліўся Ігар Марачкін, Ігар Чарняўскі, Віктар Сырыца.

З 1995 года я працую дацэнтам, выкладчыкам у БДУКІМ. Два гады я працаваў дэканам, ствараў новую спецыяльнасць "музейшчыка", у план я ўстаў і гісторыю архітэктуры, і польскую мову, і латынь, і нават філатэлію. Усё гэта чытаецца і зараз. Выкладаю курс "Гісторыя архітэктуры" і зараз два семестры, студэнты здаюць іспыты.

Эла Оліна,
фота аўтара.

Паседжанне рады Ёсебеларускага кангрэсу за незалежнасць

28 лютага ў Менску аб'явілася чарговае пасяджэнне рады Ёсебеларускага кангрэсу за незалежнасць. Падчас яго разглядаліся працоўныя пытанні правядзення сесіі кангрэсу па эканамічных пытаннях. У парадак дня сесіі ўключаны наступныя пытанні: эканамічны стан Беларусі: праблемы і прапановы; прыватны бізнес у сучасных умовах; першыя вынікі і далейшыя наступствы дамовы аб Еўразійскім эканамічным саюзе (ЕАЭС). Паступіла таксама прапанова абмеркаваць праблему прадпрыемальніцтва і маралі.

Да ўдзелу ў сесіі запрошаны эканамісты - навукоўцы і практыкі, прадпрыемальнікі, лідары палітычных партый і грамадскіх рухаў, а таксама журналісты.

Падчас сесіі будуць абгульненыя думкі айчынных спецыялістаў і палітыкаў па эканамічнай праблематыцы, а таксама агучаны прапановы па эканамічным развіцці краіны. Пасля сесіі гэтыя прапановы мяркуецца выклаці ў адпаведным дакуменце рады кангрэсу.

Сесія кангрэсу адкрыецца 14 сакавіка а 11.00 у Менску, у сядзібе Партыі БНФ.

Пачаў працаваць сайт Ёсебеларускага кангрэсу за незалежнасць. Зайсці на яго можна па спасылцы: <http://manifest.tbm-mova.by>.

Наш кар.

Нацыянальны геній не адыходзіць

На мінулым тыдні з глыбокай павагай і ўдзячнасцю грамадскасць спасцігала глыбіню літаратурнай спадчыны Рыгора Барадуліна. Творчасць у жывапісе, графіцы, скульптуры была блізкай народнаму паэту Рыгору Барадуліну. Ён падтрымліваў сяброўскія адносіны з мастакамі і скульптарамі, не аднойчы прысвячаў вершы Язэпу Драздовічу, Аляксею Марачкіну, Барысу Забораву, невядомым творцам.

Рыгор Барадулін удзельнічаў у шэрагу мастацкіх пленэраў, якія ладзіў культурна-асветніцкі Цэнтр імя Язэпа Драздовіча пад кіраўніцтвам Ады Эльзеўны Райчонок ў Бычках на Вушаччыне.

- *Рыгор Барадулін быў мне блізім па душы і родным па духу чалавекам*, - успамінае Ада Эльзеўна Райчонок. - *Нас пазнаёміла калісьці дырэктарка фонду "Сораса" Валянціна Кірылава. Мой сын Міхась, справу якога я працягваю, таксама сябраваў з дзядзькам Рыгорам. Рыгор прысвячаў мне вершы, якія орукаваліся. Мне давалося наведаць майго дарогага сябра ў апошнія тыдні яго жыцця, і ён частаваў мяне цукеркамі.*

Усяго мы правялі 22 пленэры, прысвечаныя сьліным сынам і дочкам Беларусі: Яну Баршчэўскаму, Пётру Сергіевічу, Язэпу Драздовічу, І.П. Сікору. Сёлета ў плені мы будзем праводзіць пленэр каля хаты дзядзькі Рыгора ў Вушачках, будзем ставіць там намёты.

Вольныя сустрэчы мастакоў у 2000-я гады былі прысвечаны творчасці Уладзіміра Караткевіча, Васіля Быкава і Рыгора Барадуліна. Па матэрыялах пленэра быў выдадзены буклет з рэпрадукцыямі карцін і фотаздымкамі "Каб рунула душа". Туды ўвайшлі лепшыя партрэты шаноўнага паэта.

- *Пленэр 2006 года быў неспрэчна прысвечаны самому Рыгору Барадуліну. Творы, скіраваныя да яго, былі зусім не ілюстрацыямі яго жыцця, а спробай артыкуляваць з дапамогай выяўленчай*

мовы сутнасць барадулінскай жыццёвай пазіцыі, яго думкі і пачуцці. Жывапісныя і графічныя творы мастакоў з розных куткоў Беларусі выглядалі як спробы надаць пазіі Барадуліна прасторавыя, выяўленчыя формы і сэнсы, як жаданне наблізіцца да ўзроўню яго вобразаў і паэтычных метафар, - адзначаў кандыдат мастацтвазнаўства Міхась Цыбульскі.

Партрэтны жанр быў прадстаўлены разнастайнымі па настроі і пластыцы алейнымі партрэтамі народнага паэта ў выкананні Віктара Крука, Уладзіміра Сулкоўскага, Алега Скавародкі, Аляксандра Шыёнкі. Упрыгожвалі агульны паэтычны кантэкст усёй выставы тэматычныя творы Алеся Мары, Янкі Рамановіча, габелен і націорморты Святланы Баранкоўскай. Ва ўзаемадзейні двух вялікіх духоўных і творчых сфераў - мастацтва слова і мастацтва жывапісу - схаваны вялікі сэнс і бясконца сутнасць на шляху, якіх нараджаецца Вялікае мастацтва.

24 лютага 2015 года Ада Эльзеўна Райчонок правяла вечарыну, прысвечаную народнаму паэту, у Шаркаўшчыне. На ёй дэманстраваліся дакументальныя фільмы А. Матафонава пра Рыгора Барадуліна, была прадстаўлена выстава кніг з яго аўтографамі, альбом з фотаздымкамі, карціны В. Крука і В. Шамшура. На вечарыне выступіў Віктар Крук, мясцовая паэтка прачытала верш "Мова".

25 і 26 лютага руплівая маці пленэраў арганізавала дзве вечарыны памяці дзядзькі Рыгора ў Германавічах і Лужках.

27 лютага адбылася вечарына памяці Рыгора Барадуліна ў Менскім палацы мастацтва. На вечарыне былі прадэманстраваны дакументальныя кадры, фотаздымкі, гучаў голас народнага паэта, чыталіся яго вершы і прысвячэнні яму. "Напачатку было Слова. Мова - душа нацыі. Беларуская мова павінна быць першай у дзёр-

жаве", - гэтыя асноўныя тэзісы гучалі па-за кадрамі.

Творчы лёс Рыгора Барадуліна быў шчаслівы - ён выдаў больш 100 кніг. 30 з іх складаюць зборнікі перакладаў. З чытаннем вершаў, прысвечаных сябру, выступілі паэты яго пакалення Анатоль Вярцінскі і Васіль Зуёнак.

- *Паэт кантактаваў з такімі майстрамі як Уладзімір Вішнеўскі, Генадзь Асташонак, Юры Будзіновіч і іншымі*, - распавёў старшыня Саюза беларускіх мастакоў Рыгор Сітніца. - *Я меў сапраўднае шчасце сябраваць з дзядзькам Рыгорам каля 20 гадоў. Калі я ў вясковай школе вучыў яго вершы, хіба ж я думаў, што мне будзе дадзена застацца з ім побач ды і моцна пасябраваць! Мне давалося пасяліцца ў менскім двары побач. Ён дзесаткі разоў быў у маёй майстэрні, падарыў мне свае вершы і эпіграмы. Адзін з вершаў я змясціў у альбоме мастацкіх твораў.*

- *Рыгор Барадулін выявіў бясконцыя магчымасці беларускай мовы і паказаў усяму свету, што можа наша мова*, - адзначаў у выступленні на вечарыне Сяргей Законнікаў. - *Яго клопатам было, каб мове было найлепш жыць на зямлі. Ён быў прыродным, а не сацыяльным паэтам, гарманічна суіснаваў з сусветам, не зважаў на побыт.*

Старшыня ПЭН-цэнтра Андрэй Хадановіч прааналізаваў рознабаковыя правыя таленту Барадуліна: кнігі духоўнай паэзіі, зборы маміных песень, вершаваныя лісты ў замежжа, байкі і калыханкі для дзетка. Мудрым жыццьялюбным беларусам ён застаўся ў памяці Барыса Пятровіча і яго калегаў.

Уладзімір Някляеў узгадаў пра апошнія сустрэчы з Рыгорам Іванавічам і яго жонкай Валянцінай Міхайлаўнай у лютым 2014 года. Сяргей Шапран падзяліўся шчымымі аўдыёзапісамі, якія ўжо зняможы паэт наддыктоўваў для Генадзя Бураўкіна і іншых сяброў. Наталля Давыдзенка пазнаёміла прысутных з выданнем "Дзённікаў і запісаў" (1951-1969). Зміцер Вайцюшкевіч выканаў песні "Арыстакратка каханьня" і "Элсе" у перакладзе Барадуліна са шведскай мовы.

Э. Дзвінская
Здымкі: 1. З пленэру 2006 года. 2,3. З вечарыны памяці Р. Барадуліна ў Белдзяржфілармоніі **24 лютага** "Песні матчыны з Вушаччыны", арганізатар Сяргук Доўгушаў. (Фота А. Шаўлюгі).

Дзень роднай мовы адзначылі ў Магілёве

20 лютага, напярэдадні Міжнароднага дня роднай мовы, магілёўская сярэдняя школа № 8 сустрэла гасцей: да вучняў завіталі пісьменнікі, сябры СБП Міхась Булавацкі, Яраслаў Клімуць, Сяргей Украінка, Мікола Яцкоў, а таксама сябра СПБ Алесь Казека.

Утульны пакой беларускай мовы і літаратуры аб'яднаў вучняў 5-11-х класаў ра-

зам з настаўніцамі Святланай Грахольскай, Святланай Рабавай, Наталляй Прасаловіч і з'явіўся сведкам цікавай размовы пра беларускасць, родную мову і яе значэнне ў нашым жыцці.

Яраслаў Клімуць пазнаёміў з альманахам магілёўскіх літаратараў "Брама" і заахвоціў вучняў да стварэння ўласных твораў, якія маглі б з'явіцца на старонках выдання.

Міхась Булавацкі рас-

павёў пра беларускае пяціборства, якім кіруе шмат гадоў, запрасіў вучняў да ўдзелу ў ім і правёў літаратурную бліц-віктарыну па творах Максіма Багдановіча і Янкі Купалы. Перамог у віктарыне вучань 7 класа Ілля Белавусаў, які атрымаў з рук спадара Міхаса ягоную кнігу з аўтографам.

Гучалі вершы і празачытаныя творы ў аўтарскім выкананні. Пісьменнікі адказалі на пытанні вучняў і перадалі па-

дарункі - альманах "Брама", часопіс "Дзеяслоў" і свае кнігі. Завяршыла сустрэчу аўтограф-сесія.

Ул. інф. Магілёўскага абласнога аддзялення СБП.

На фотаздымках Святланы Грахольскай: 1. Мікола Яцкоў, Яраслаў Клімуць, Сяргей Украінка, Алесь Казека, Міхась Булавацкі. 2. Падчас імпрэзы.

Больш за 60 чалавек пісалі беларускую дыктоўку ў Магілёве

Больш за шэсцьдзесят чалавек пісалі пад дыктоўку верш Васіля Матэвушава "Пліска-вандроўніца" ў Магілёве. Ёю мясцовыя рупліўцы беларускай мовы адзначылі Міжнародны дзень роднай мовы. Праходзіла імпрэза ў Палацы культуры воласці.

- Сёлета дыктоўку мы будзем пісаць паводле твору нашага земляка, таленавітага паэта, які, да жаль, забыты на Магілёўшчыне, Васіля Матэвушава. Яму сёлета спаўняецца сто гадоў, - казаў на пачатку імпрэзы старшыня суполкі ТБМ Алэг Дзьячкоў.

- На дзяржаўным узроўні беларускую мову не падтрымліваюць, а на дыктоўку збіраюцца людзі, якія клапоцяцца пра яе, - выказаўся адзін з маладых удзельнікаў імпрэзы. - Гэта сімвалічнае мерапрыемства, якое заклікае беларусаў задумацца пра лёс роднай мовы.

Дыктоўку ў Магілёве праводзілі ў сёмы раз. Традыцыйна для яе выбіраюць творы мясцовых літаратараў альбом твораў, у якіх згадваецца Магілёўшчына. У мінулыя гады такімі творамі былі Багдановічаў "Летапісец", "Магіла

Льва" Янкі Купалы. Летась пісалі пад дыктоўку адну з "Ната-так салдата 2-й батарэі N-скай артылерыйскай брыгады Лявона Задумы" М. Гарэцкага.

- Я ўдзельнічала ў ва ўсіх дыктоўках, бо беларуская мова гэта маё жыццё, - патлумачыла свой удзел у дыктоўцы спадарыня сталага веку Раіса Мікалаеўна. - Я стараюся хоць гэтым удзельнічаць у адраджэнні мовы. Хачу падаць прыклад тым, хто баіцца прыйсці на дыктоўку. Я прыводзіла на яе і расейцаў, і яны яе пісалі. Заставаліся задаволеныя.

Радый Свабода.

Леанід Лыч

Усенародны рух за наданне беларускай мове статусу адзінай дзяржаўнай (да 25-годдзя Закона “Аб мовах у Беларускай ССР” - 26 студзеня 1990 г.)

(Працяг. Пачатак у папяр. нумарах.)

Падрыхтоўкай яго займаліся самай высокай кваліфікацыі прафесіяналы - юрысты, вучоныя-філолагі, гісторыкі, прадстаўнікі мастацкай інтэлігенцыі. Іх працай кіравала намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР Ніна Мазай. У гэты адказны час яна ўзначальвала створаную на адзінаццатай сесіі Вярхоўнага Савета БССР Камісію па падрыхтоўцы прапановы аб заканадаўчым урэгуляванні статусу беларускай, рускай і іншых моў, якімі карысталася насельніцтва рэспублікі. У Камісію ўваходзілі прадстаўнікі амаль ад усіх пластоў беларускага грамадства, што пазітыўна адбілася на яе працы. Колькаска ж пераважалі прадстаўнікі творчай навуковай інтэлігенцыі. Падкрэслівалася, што дзеля правільнага развязвання моўнай праблемы ў БССР трэба ўважліва вывучаць вопыт іншых саюзных рэспублік, дзе ўжо меліся каштоўныя напрацоўкі, багатую практыку Вялікабрытаніі, Францыі, краін Скандынавіі па складанні асноўных заканадаўчых актаў да тычна дадзенай сферы.

Паседжанні Камісіі пачаліся з першай паловы 1989 года. Неўзабаве ў яе адрас паступілі прапановы па заканадаўчым рэгуляванні моўных працэсаў ад калектыву АН БССР і ад шэрагу грамадскіх арганізацый (адказны Пётр Садоўскі). Сакратар Менскага гаркама партыі Пётр Краўчанка прапанаваў ужо ў бліжэйшыя дні “стварыць масутную матэрыяльна-тэхнічную, кадравую базу для развіцця беларускай мовы, арганізаваць выпуск неабходнай літаратуры для самастойнага яе вывучэння, стварыць усе ўмовы для таго, каб новы закон адразу ж стаў працаваць не на канфрантацыю, а на кансалідацыю” (Літаратура і мастацтва. 1989. 15 верасня. С. 3).

Такое актыўнае падключэнне адказнай партыйнай кіраўнічай асобы беларускай сталіцы да развязвання складаных моўных вузлоў адыграла станоўчую ролю ў дзейнасці Камісіі.

Пэўныя звесткі пра стварэнне, працу названай Камісіі хаця і станавіліся вядомымі людзям, але канкрэтная пра яе пазіцыю па моўным пытанні пакуль што нічога не паведамлялася. Адсюль становіцца зразумелай іх трывога за лёс роднага слова. Нярэдка прычынай яе з’яўляліся і змешчаныя на старонках перыядычнага друку матэрыялы негатыўнага характару. Многія рэдакцыі газет ахвотна давалі ім месца. Не мог не выклікаць занепакоенасці вельмі ўжо асяцярожны паварот да павышэння сацыяльнай ролі беларускай мовы многіх адказных партыйных і савецкіх функцыянераў, бо аднымі ж высылкамі сяброў ТБМ нельга было пры-

мушыць іх заняць узгодненую з нацыянальным інтарэсам пазіцыю. Дзякуючы СМІ, шырока рэзананс ў рэспубліцы выклікала праведзеная ў жніўні 1989 года ў Мядзелі нарада з настаўнікамі. Усе ўдзельнікі яе выступалі толькі па-беларуску. А вось запрошаны на канферэнцыю высокі гасць (ён жа і ўраджэнец гэтага раёна) Георгій Таразевіч карыстаўся рускай мовай (Літаратура і мастацтва. 1989. 3 лістапада. С. 3). Заўважу, што на той час ён быў за старшыню Камісіі Вярхоўнага Савета ССР па нацыянальных пытаннях і міжнародных адносінах, а да гэтага знаходзіўся на пасадзе Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР. Лішнім было б казаць, як станюча паўплывала б на стаўленне мядзельскіх настаўнікаў да роднай мовы, калі б яна прагучала з вуснаў такога высокага палітыка. Дарэчы, пазней у многіх выпадках такое і сапраўды назіралася за ім. У тэлефоннай размове з аўтарам гэтых радкоў Г. Таразевіч дзякаваў яму за паслядоўнае адстойванне ў СМІ права беларускага народа мець родную мову ў статусе дзяржаўнай.

Вялікую пагрозу для трансфармацыі беларускай мовы з закінутай балышавіцкімі ідэолагамі на задворкі ў сапраўды дзяржаўную ўяўляла пранікненне ў шэрагу месцаў у склад ТБМ партыйных і савецкіх работнікаў прарускай арыентацыі з мэтай усяляк стрымліваць, перашкаджаць яго дзейнасці. Яны, як толькі маглі, стараліся не дапусціць правядзення сябрамі ТБМ растлумачальнай працы з народам пра неабходнасць надання беларускай мове статусу дзяржаўнай, паўсюднага выкарыстання яе ў афіцыйным жыцці рэспублікі.

Усіх, каго не задавальняла каланіяльнае становішча беларускай мовы ў роднай хаце, хто жадаў, імкнуўся карэнным чынам змяніць яго, вельмі цешыла прагрэсіўная пазіцыя вераснёўскага (1989) Пленума ЦК КПСС па нацыянальных пытаннях (“Правда”, 20 сентабра 1989). На пленуме з грунтоўным дакладам “Аб нацыянальнай палітыцы партыі ў сучасных умовах” выступіў Генеральны Сакратар ЦК КПСС Міхаіл Гарбачоў. Вынясенне на парадак дня партыйнага форуму нацыянальнага пытання вельмі наспела. У саюзных і рэспубліканскіх сродках масава інфармацыі рэгулярна паведамлялася пра сур’ёзныя парушэнні яго, у т. л. і ў духоўнай сферы, ад якой так многа залежыць ва ўсталяванні дружбы паміж народамі любой поліэтнічнай дзяржавы. Адзначыўшы пэўныя дасягненні ССР у гэтай сферы, партыйны лідар яго не абмінуў і нявырашаных прынцыпова важных задач. “Асабліва востры характар, - заяўлялася ім, - набылі праблемы развіцця моў і ўсяго, што з ім звязана, - навучэння, вы-

карыстання ў розных сферах дзяржаўнага і грамадскага жыцця (як усё гэта і сёння ўпісваецца ў рэаліі Рэспублікі Беларусь! - Л.Л.). Пад уплывам эканамічных, сацыяльных і дэмаграфічных фактараў адбывалася пэўнае скарачэнне сферы дзейнасці нацыянальных моў (у Беларусі не пэўнае, а буйнамаштабнае! - Л.Л.), што трактвалася на карысць распаўсюджаных у мінулым тэарэтычных пастулатаў аб фарсіраваным зліцці нацыяў, якія былі на ўзроўні праграмных устаноў. І хоць гэтыя працэсы выклікалі законную трывогу і занепакоенасць у грамадстве, цвярозцы спробы больш глыбока ў іх разабрацца і знайсці рацыянальнае раішэнне нярэдка кваліфікавалася як нацыяналізм... Вынікам такой практыкі стала падзенне ролі нацыянальных моў некаторых народаў. І зразумела іх імкненне да захавання і развіцця роднай мовы, памнажэння каштоўнасцяў сваёй культуры”

Вышэй прыведзеныя словы Міхаіла Гарбачова мелі самае прамое дачыненне да беларускай мовы, бо амаль поўная адсутнасць яе ў грамадскім жыцці была вынікам адпаведнай дзяржаўнай палітыкі, а не гістарычнай заканамернасці, на якую так любілі спасылкацца партыйна-савецкія палітыкі. Зараз яны ўжо не маглі не прыслухацца да сказанага М. Гарбачовым: “Нам надзвычай важна выпрацаваць чоткую пазіцыю па гэтай жыццёва важнай праблеме (культурна-моўнай. - Л.Л.), якая набыла палітычны характар... Прычым пазіцыю, заснаваную на ўліку ўсіх справядлівых спадзяванняў, на ўсеагульнай згодзе”.

Не толькі рашуча, але і з поўнай усвядомленасцю выступаць за вяртанне беларускай мовы ў грамадскі ўжытак давалі беларусам падставу наступныя словы М. Гарбачова: “Адбярэць ў чалавека магчымаць гаварыць і пісаць на роднай мове (на той час у дачыненні да беларусаў партыйныя і савецкія органы вельмі многага дамагаліся ў гэтым плане. - Л.Л.), ведаць гістарычны шлях, эпас свайго народа, і ён, якіх бы вялікіх поспехаў не меў у матэрыяльных адносінах, ужо бязродны, а значыцца і бездухоўны”. Заставацца такімі, думаецца, не было асабліва жадання нават і ў дарэштны адарваных ад роднай плэбы беларусаў.

У адначасце да многага і абавязвала, і адкрывала партыйным і савецкім уладам шырокае магчымасці займацца канкрэтнай нацыянальнай дзейнасцю такое палажэнне з даклада М. Гарбачова: “... карэннае насельніцтва ўсіх рэспублік, безумоўна, мае поўнае права зацвердзіць сваю мову ў якасці дзяржаўнай, інакш кажучы стварыць правыя ўмовы для яе захавання і развіцця. Гэта не толькі... юрыдычнае пытанне. Гэта пытанне палі-

тычнае, паколькі размова ідзе пра самаадчуванне нашых народаў, іх зразумелае імкненне захаваць сваю нацыянальную самабытнасць”. Дакладчык пагадзіўся з выказанымі ў СМІ меркаваннямі, што рускай мове неабходна прыдаць “статус агульнадзяржаўнай у маштабах ССР”. БССР не мела аніякай неабходнасці ў правядзенні якіх-небудзь дадатковых практычных захадаў, каб на яе тэрыторыі рускай мове надаць статус агульнадзяржаўнай у маштабах ССР. Для яе гэта быў учарашні дзень. Галоўнае ж заключалася ў тым, каб юрыдычна ўзвесці беларускую мову ў статус дзяржаўнай і рэальна забяспечыць яго на практыцы. На час правядзення разглядаемага пленума ЦК КПСС развязанне гэтай праблемы ў БССР знаходзілася толькі ў зародковым стане і не адчувалася ў партыйна-савецкіх вярхах асабліва жадання рабіць якія-небудзь канкрэтныя захады. Але ў беларускага народа цяпер з’явіліся правы патрабаваць ажыццяўлення такіх захадаў, абабрахоўчыся на цвёрдыя запэўніванні дакладчыка, што ў нас будзе ўрэгулявана моўная праблема “і атрымаюць прастору для свайго развіцця ўсе мовы нашай іматнацыянальнай Радзімы”, на што ўдзельнікі пленума адказалі апладысмантамі.

Несумненна, адукаваных былі беларускага грамадства калы знаёмыя з матэрыяламі вераснёўскага (1989) пленума ЦК КПСС, чыталі і выступленне на ім першага сакратара ЦК КПБ Яфрэма Сакалова. І тое, што ён не закронуў такой абвостранай для Беларусі моўнай праблемы, не маглі не весці да роздуму, да пэўнай трывогі за ход правядзення дзяржаўнай палітыкі ў дадзенай сферы. Пакідаць тут усё без змянення ніяк нельга было, бо роднае слова беларусаў памірал на вачах. Пленум адкрыў магчымасці для яго выратавання. Паставіць развязанне арыскладанай моўнай праблемы ў БССР на прававую аснову аблягчала прынятая 20 верасня 1989 года на Пленуме ЦК КПСС платформа “Аб нацыянальных культурах і мовах”. Зафіксаваўшы, што ў ССР “асаблівае значэнне набываюць пытанні нацыянальна-моўнай палітыкі”, іх прапанаваўся вырашаць толькі праз заканадаўчае рэгуляванне. Адраджэнцы, усе нацыянальна свядомыя беларусы толькі вяталі наступнае палажэнне з платформы: “Мэтазгоднасць прызнання дзяржаўнай мовы нацыянальнасці, якая дала назву саюзнай або аўтаномнай рэспубліцы, - кампетэнцыя саміх рэспублік. Статус дзяржаўнай мовы не павінен весці да моўнай дыскрымінацыі, ён азначае нашырэне яе грамадскіх і культурных функцый...”, чаго так не стала ў беларускай мове.

Дадзена М. Гарбачовым ацэнка моўнай праблемы ў ССР знайшла поўную падтрымку ва ўдзельнікаў пленума, як і тое, што ён прапанаваў дзеля кардынальнага выпраўлення моўнай сітуацыі. Зараз ужо адкрыта супраціўляцца ўкараненню беларускай мовы ў практыку не мог ніхто нават з партыйных вярхоў. Упарціца можна было толькі ўпотаі, аднак не забываючыся на сваё прэстыжнае месца ва ўладных кабінетах і пры параўнальна высокую зарплату. Словам, умовы для актывізацыі працоўкі новага, у належнай ступені спрыяльнага для беларускай мовы заканадаўства складаліся неабліга і што вельмі важна, яны ў многіх выпадках вынікова выкарыстоўваліся, прыносілі добры, жаданы плён.

Аднак у разгляданым раздзеле платформы вераснёўскага пленума ЦК КПСС ўтрымлівалася і такое, што перашкаджала, а можа і не дазволіла б нацыянальным мовам саюзных і аўтаномных рэспублік стаць па-сапраўднаму дзяржаўнымі. Гэта: “Аббрахотны выбар мовы навучэння”; прапанава заканадаўча замацаваць рускую мову ў якасці агульнадзяржаўнай і выкарыстоўваць як яе на тэрыторыі ўсёй краіны, так і кожнай рэспубліцы нараўне з яе дзяржаўнай мовай.

Адукаваным людзям Беларусі было добра вядома, да якіх трагічных вынікаў прывяла яе карэннае насельніцтва паралельнае выкарыстанне ў афіцыйным жыцці і беларускай, і рускай моваў. Але толькі адукаваным. Таму існавала неабходнасць вядзення з масамі глыбока прадуманай растлумачальнай працы па розных аспектах моўнай праблемы. Сапраўдная роля роднай мовы ў жыцці нацыі далёка не ўсімі зразумелася і асабліва маладымі пакаленнямі, узгадаванымі рускамоўнай сістэмай адукацыі.

Гістарычны досвед сведчыць, што нацыянальна-культурнае адраджэнне ў любым выпадку не можа стаць жаданай рэальнасцю, даць станоўчыя вынікі без актыўнага ўдзелу ў ім моладзі, таму ў той час у нас многае рабілася дзеля падключэння яе і да развязання моўнага пытання. Пераканаўчы доказ таму вынясенне яго ў верасні 1989 года на парадак дня VIII пленума ЦК ЛКСМБ. У рамках гэтага форуму працавала дыскусійныя цэнтры, па адным з іх разглядаліся тагачасны стан і перспектывы развіцця беларускай мовы. У працы яго браў удзел і аўтар дадзеных радкоў. Гэтае пытанне найбольш падрабязна асвятліў і выклікаў ажыўленую дыскусію па ім выкладчык Менскага дзяржпедінстытута імя Максіма Горкага, член рабочай групы Камісіі Вярхоўнага Савета БССР па распрацоўцы моўнага заканадаўства Пётр Садоўскі.

Паводле яго справядлівых слоў, адным толькі заклікам да захавання беларуска-рускага двухмоўя ў рэспубліцы ніяк не ўдасца спыніць далейшага звужэння сферы выкарыстання беларускай мовы. Навуковы супрацоўнік Інстытута мовазнаўства АН БССР Сяргей Запруднік пераканаўча давёў удзельнікам пленума, што толькі наданнем беларускай мове статусу дзяржаўнай можна дамагчыся авалодвання ёю ўсім насельніцтвам рэспублікі. З прынятай на пленуме рэзалюцыі “Аб беларускай мове” ў першую чаргу варта прывесці такую вытрымку: “Страта беларускай мовы народам ідзе паруч з заняпадам нацыянальнай культуры і вядзе за сабою да паступовага знікнення народа як самабытнай этнічна-культурнай супольнасці... Ужо сёння неабходна стварыць умовы для актывізацыі функцыяніравання беларускай мовы ва ўсіх сферах грамадска-палітычнага і культурнага жыцця, развіцця нацыянальна (беларуска - Л.Л.) - рускага двухмоўя, тым самым рыхтуючы ўмовы для прыняцця закона БССР аб мовах”.

А вось прапанова інструктара ідэалагічнага аддзела Менскага ГК ЛКСМБ С. Шэлега “аб абавязковым карыстанні беларускай мовы, пачынаючы ад ЦК і заканчваючы першымі арганізацыямі... не была падтрымана пленумам” (Літаратура і мастацтва. 1989. 29 верасня. С. 2). Зразумела таму, што яшчэ не прыйшоў той жадаваны час, каб даць поўную волю роднаму слову беларусаў, якога яго зацяттыя ворагі стагоддзямі не выпускілі ў людзі. А не прыйшоў той час з-за моцнай зрусіфікаванасці народа, у т. л. яго маладых пакаленняў.

У той час як даволі шырокія пласты грамадства жылі ў думках пра лёс роднай мовы, шукалі надзейнага паратунку дзеля выратавання яе ад пагібелі, у самых высокіх эшалонах улады БССР, найперш у ЦК КПБ, на спыталіся пасур’ёзнаму брацца за развязанне гэтага лёсавызначальнага для тытульнай нацыі пытання, асабліва за наданне беларускай мове статусу адзінай дзяржаўнай у рэспубліцы. Усе яны былі нібыта зацылклены на праблеме афіцыйнага беларуска-рускага двухмоўя. Прыхільнікаў апошняга было нямала і сярод людзей самых розных прафесій. Таму і зразумела, чаму так часта на старонках газет, падчас правядзення рознага роду мерапрыемстваў адраджэнскага характару ўзнімалася гэтае досыць складанае пытанне. Шчырыя рупліўцаў роднага слова гэта ніколі не задавальняла, бо яны ведалі, што пры пэўных абставінах чынавенства без асаблівых цяжкасцяў зможа афіцыйнае двухмоўе звесці да аднамоўя, пакінуўшы тую з іх, зрую ім па тых ці іншых умовах зручней выкарыстоўваць. (Працяг у наст. нумары.)

"Дзякуй вам за тое, што прыйшлі..."

18 лютага ў Лідскім гістарычна-мастацкім музеі адбылася літаратурна-музычная вечарына, прысвечаная 65-годдзю з дня нараджэння паэта Віктара Бачарова. Мерапрыемства прайшло ў рамках праекту "Дзень нараджэння ў музеі".

Віктар Бачароў вядомы першапачаткова як творчая асоба, як адзін са значных паэтаў нашага горада, аўтар шматлікіх кніг паэзіі і прозы, гумарыстычных мініячур і баек ("Разговор", "Пора брать!", "Калі адвінеў званок", "Дембель неіздежэн", "Стихи из прошлого века"). Ведуючы яго і як прафесійнага педагога (працаваў арганізатарам пазакласнай і пазашкольнай работы СШ № 5, СШ № 9, а таксама дырэктарам СШ № 13). На словы Віктара Мітрафанавіча створана мноства музычных твораў,

што свой першы верш Віктар напісаў ва ўзросце 10 гадоў і змясцілі яго ў рэспубліканскай газеце "Зорька". Гэтым паспяховым дэбютам юны паэт праклаў шлях у літаратуру. І ўжо ва ўзросце 14 год ён свае вершы кладзе на музыку. Яго здольнасці заўважае заслужаны дзеяч БССР Аркадзь Чопчыс, а вядомы кампазітар Дзмітрый Кабалеўскі за верш і музыку песні "Мой Артек" надае яму званне лаўрэата II Усесаюзнага злёту юных карэспандэнтаў у Артку і ўручае медаль.

.... Вучоба ў Гарадзенскім педінстытуце, знаёмства з пісьменнікамі Васілём Быкавым, Аляксеем Карпюком, Вольгай Іпатавай, Юркам Голубам, выступленне на Гарадзенскім тэлебачанні і ягоны друк у "Гродзенскай праўдзе" - усё гэта па-

Віктар Бачароў

на арганізаванай вечарыне, куды прыйшлі шматлікія прыхільнікі творчасці паэта, сярод якіх паэты-аднадумцы, сябры літаратурнага аб'яднання "Суквецце", калегі па працы (педагогі), бібліятэкары, журналісты, былыя кіраўнікі прадпрыемстваў горада, сябры і таварышы, якія ў свой час былі знаёмыя з творчай асобай, а таксама прадстаўнікі з Лідскага раённага выканаўчага камітэта. Усе яны падзялілася ўспамінамі. На вечарыне гучалі вершы-прысвечэнні як паэта так і паэту, праслухвалася музыка, пакладзеная на яго словы, праглядаліся фотаздымкі, а таксама гарталіся

якія з'яўляюцца візітнай карткай горада Ліды і выконваюцца тэатрам песні "Ліда-мюзікл", а таксама хорам пад кіраўніцтвам дырыжора і кампазітара Сяргея Бугасова. Творчая дзейнасць В. Бачарова неабдымная. З ім сябравалі як кіраўнікі калектывных гаспадарак, так і кіраўніцтва горада. Спадчына, якая засталася пасля яго з'яўляецца неад'емнай часткай нашага прыёманскага краю. Не глядзячы на тое, што паэт нарадзіўся ў Краснаарску (Расія), ён сваёй радзімай лічыў Беларусь, у чым аднойчы і прызнаўся: "Не тая маці, што нарадзіла, а тая, што выхавала".

Віктар Бачароў быў рускім, пісаў па-руску, але быў беларускім незалежнікам і не аднаго беларуса наварнуў да беларушчыны, у тым ліку і аўтара гэтых радкоў.

Віктар Мітрафанавіч быў актыўным сябрам літаратурнага аб'яднання "Суквецце", якое дзейнічае пры "Лідскай газеце", а таксама быў вядоўцам "Суботняй гумарынікі" у раённым выданні, у газеце "Прыёманскія весті" вёў гумарыстычную рубрыку, пад якой падпісваўся *Пана Ліоскі*.

Аб гэтым добра ведае сённяшні чытач. Але ж не кожнаму вядома,

спрыяла яму ў далейшай творчай дзейнасці.

Віктар Бачароў напісаў нямала. А колькі яшчэ мог бы напісаць. У 2002 годзе паэт перасяляецца ў Менск, уладкоўваецца на працу загадчыка аддзела выхаваўчай работы Беларускага дзяржаўнага тэхналагічнага ўніверсітэта. Рытуе да выдання чарговай кнігі. Але ж... 3 кастрычніка 2004 года, як раз на дзень настаўніка ў 55-гадовым узросце паэт памірае. Пахаваны ў Менску.

З тых пор мінула нямала часу. На грошы бацькоў і сына Дзмітрыя была выдадзена пасмяротная кніга "Залотая тёлка или по следам золотого теленка", а пазней - у Лідзе выйшаў зборнік вершаў "Птица из Персидского зала".

Такія творцы не забываюцца... У гэтым можна было пераканацца

кнігі незабыўнага чалавека. Адметнасцю было тое, што ўся вечарына ў памяць рускамоўнага паэта прайшла па-беларуску. Па-руску чыталіся толькі самі вершы, аднак вельмі шмат гучала беларускіх перакладаў.

І быццам з нябёсаў пачуліся словы паэта: "Дзякуй вам за тое, што прыйшлі..."

Што ж, музей робіць добрую справу. Акрамя працы з архіўнымі дакументамі, збірання каштоўнай інфармацыі пра наш край, адкрыцця выставак і правядзення экскурсій, супрацоўнікі гэтай установы наладжваюць цікавыя і запамінальныя сустрэчы і вечарыны, якія, хочацца верыць, будуць праводзіцца яшчэ не адзін раз.

Аўтар-арганізатар, навуковы супрацоўнік Лідскага гістарычна-мастацкага музея

*Алесь ХІТРУН.
Фота: супрацоўніка Лідскага гістарычна-мастацкага музея Мікалая ІЮДЫ.*

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік**Рэдакцыйная калегія:**

Алена Анісім, Юрась Бабіч, Юля Бажок, Марыя Баравік, Вінцук Вячорка, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Уладзімір Содаль, Станіслаў Суднік, Павел Сцяцко, Алег Трусаў, Дзясніс Тушыньскі, Аляксей Шалахоўскі.
<http://naszaslowa.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbn-mova.by/>

Дзень беларускай музыкі і паэзіі на Слонімшчыне

Гэты дзень у пятніцу, 27 лютага, правалі беларускі бард Андрэй Мельнікаў і літаратуразнавец, паэт і гісторык Сяргей Чыгрын. Спачатку яны выступілі на Дні навукі ў Слонімскай гімназіі № 1, а потым іх шчыра віталі настаўнікі і вучні Новадзявяткавіцкай і Рахавіцкай сярэдніх школ.

Сяргей Чыгрын прэзентаваў сваю кнігу "Слонім і ваколца", а

Андрэй Мельнікаў спяваў песні са свайго апошняга музычнага альбома "Зубы на далоні". Госці шчыра адказвалі на пытанні настаўнікаў і вучняў, а таксама правалі шмат конкурсаў на веданне гісторыі і літаратуры Беларусі.

*Барыс Баль,
Беларускае Радыё
Рацыя.
Фота аўтара.*

Сустрэча з літаратуразнаўцам

12 лютага 2015 года ў бібліятэцы № 5 г. Менска адбылася сустрэча з паэтам, літаратуразнаўцам, крытыкам, доктарам філалагічных навук Валерыем Аляксандравічам Максімовічам. Ён нарадзіўся 21 сакавіка 1962 года ў Вёсцы Траянец Лагойскага раёна Менскай вобласці. Вучыўся ў Бялянскай васьмігадовай школе (1969-1977). Пасля заканчэння Завішынскай СШ (1979) навучаўся ў тэхнічным вучылішчы № 76 электронікі, працаваў слесарам-інструментальшчыкам вытворчага аб'яднання "Інтэграл". Служыў у войску (1980-1982).

У 1989 годзе скончыў філалагічны факультэт БДУ па спецыяльнасці "Беларуская і руская мова і літаратура".

Педагагічную працу распачынаў у Зарэчанскай базавай школе Лагойскага раёна. У 1989-1992 гг. з'яўляўся аспірантам кафедры беларускай літаратуры філалагічнага факультэта БДУ. У 1993 годзе абараніў кандыдацкую дысертацыю на тэму "Паэзія "Узвышша": эстэтыка слова і асаблівасці паэтычнага майстэрства". Са снежня 1992 па верасень 2003 года працаваў на кафедры беларускай літаратуры БДУ.

У 2006 годзе выконваў абавязкі намесніка дэкана філфака БДУ.

У 2002 годзе абаронена доктарская дысертацыя "Тэндэнцыі мадэрнізму ў эстэтычнай ідэнтыфікацыі беларускай літаратуры пачатку XX ст."

З кастрычніка 2003 па студзень 2006 г. займаў пасаду першага прарэктара Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. Са студзеня 2006 па люты 2008 выконваў абавязкі дырэктара Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы НАН Беларусі.

З лютага 2008 г. па студзень 2015 г. выконваў абавязкі намесніка дырэктара Інстытута мовы і літаратуры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы НАН Беларусі. У дадзены час выконвае абавязкі намесніка дырэктара па навуковай рабоце Інстытута філосафіі НАН Беларусі.

Першы верш быў надрукаваны ў заводскай шматтыражы "Інтэграл" у 1983 годзе. у рэспубліканскім друку выступіў у 1991 годзе ў газеце "Літаратура і мастацтва". Аўтар паэтычнага зборніка "Мяцежнай споведзі скрыжалі" (2012). Асобныя вершы выконваюцца Беларускай дзяржаўным ансамблем "Песняры" (мастацкі кіраўнік В.В. Шарапаў).

Чытачы бібліятэкі азнаёмліліся са зместам новай кнігі паэта "Сярод блукаючых планет", якая выдадзена ў "Каўчэгу" ў 2014 г. Было цікава!!!

Аляксей Шалахоўскі.

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні. 231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.
Газета падпісана да друку 2.03.2015 г. у 17.00. Замова № 721.
Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 2000 асобнікаў.
Падпісны індэкс: 63865.
Кошт падпіскі: 1 мес. - 8750 руб., 3 мес. - 26250 руб.
Кошт у розніцу: па дамоўленасці.

Заснавальнік:
ТБМ імя Францішка Скарыны.
Пасведчанне аб рэгістрацыі № 908 ад 18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Адрас рэдакцыі:
231293, Лідскі р-н, в. Даліна.
Адрас для паштовых адпраўленняў:
231282, г. Ліда-2, п/с 7.
E-mail: naszaslowa@tut.by